

zarándok, 'peregrin, călător' (sc. după milostenii; cersitor). — Cf. *żernā* = sărântoc: Viciu — Si n. geogr. *Zárand?*

V. Bogrea

VII.

Contribuție la studiul elementelor orientale din limba română.

Cercetătorul per excellentiam al elementelor orientale la noi e d. L. Șâineanu. Cea dintâi lucrare a sa în aceasta materie (*Elemente turcești în limba română*, București 1885) este an eroară comunicării lui H. Sudu la congresul orientaliștilor din Viena (*Les éléments turcs dans la langue roumaine*, București 1885) și poate eroară numai lui Rössler (Viena 1865), Cihac (Frankfurt 1879) și M. Klosich (*Das türkische Element in den Südost- und Osturoasiatischen Sprachen*, Viena 1884, cu *Siplemen e*, 1888—90); ca și să lucrare mai întâi în chestie, șă răsărită și de Ș. Neagu, colul din „Ro. ani”, XXX (1901), p. 539 și u.m., dă că geniu capricios al narelu Hasdăr a revenit, — uocasă „Etymo cului”, — la lement orientale și ca, dă și activitate șixicografie roană, o sună de răo (a Rudwără la d. Popescu-Cioace.) său oc pat cîtele orientale din lăba noastră. Dăracăsă san numă ep de Biblia elementelor orientale din româneșt rămăse o era d-lui Șâineanu: *Influența orientală asupra limbii și culturii române*, București 1900, 3 vol. (Vezi totuși: recensia d-lui N. Orga, în „Noua Revistă Română” pe 1901, critica d-lui I. Popoviciu, Sibiu 1904, și „Contribuțiunile” d-lui Teofil Löbe, în „Analele Academiei Române” pe 1908).

Nesocotirea acestei lucrări fundamentale a dus la rezultatul, că zeci de etimologii turcești, propuse în ultimul timp, sănt, în realitate, niște “plagiate” involuntare: ele erau deja publicate întrînsa.

Caracteristic, în această privință, e cazul unui învățat extrem de riguros supt acest raport, d. A. Philippide, care, criticând pe d. Tiktin (*Specialistul român*, Iași 1907, p. 31), dă că

nouă etimologia cuvântului *beterdisesc* (*bitirdisesc*), de mult cunoscută din Șaineanu (*Infl. or.*, II², 19). Nu mai puțin caracteristic, — deși, firește, mai puțin surprinzător —, e casul d-lui dr. Giurge Pascu, pentru care un cuvânt ca mr. *zărculă*, *zârculă*, „capuchon“, vr. *zarcula* (atestat și la Diichiti, ed. Iorga, p. 100), a rămas până astăzi „obscur“ (*Sufixe românești*, 280; *Beiträge zur Geschichte der rum. Philologie*, Leipzig 1920, p. 70), deși, acum două decenii încă, el fusese explicat, indubitatibar împreună cu întreaga familie balcanică: sărb. *zarcula*, „cal, pacu ieni erilor“, ngr. չըրքուլք, „bonnet, capuchon“, etc., dl tu c-pers. *zer-kulah*, „bonnet bordé d'or“, de Șaineanu (*o. c.* II¹, 386).¹⁾

MSTERELE EXCOGRAFIEI ROMÂNEȘTI, CA ȘI REVELAȚIILE EI RECENTE, AR FI, DE SIGURĂ, MULT MAI PUȚINE DACĂ CERCETATORII NOI S'AR OS- TEN SĂ S'RABATĂ PE EALABIL, INTEGRAL, OPEA ÎNNAI TAȘILOR.¹⁾

SEI AÎN CELE CÂTEVA ETIMOLOGII DIN TRECUTELE CE URMEAZĂ, NU VOI FI CĂZUT ÎN ACELAȘI PACAT. ȘI ÎN S'ADAUG, — SPRE AÎNLITURA ORICE NEÎNTELEGERE, — CĂ S'N DEPARE DE GANDUL CĂ MONOGRafia d-lui Șaine nu ar fi epuizat sub cîstul.²⁾

BO g n, „g erre“, în eg strat de Dițon rul Academiei, e turc. *bozghow*, „trouble, drote“ (Kieffer-Banchi, I, 238), „desastere, défaite“ (Barbier, I, 339).

BU AMAC, „muruiala de faină de grâu, muiată cu apă căldicică, cu care se unge fața malaiului sau pitanului înainte de darea-i la cuptor“ (Sâghnescu, *Scrutare dic.*, Șaineanu, p. 23),

1) Nu numai Șaineanu (*o. c.* II¹, 142), ci însuși Cihac (II, 568) l-ar fi putut lămuri pe d. Giurge Pascu (*Istoria literaturii și limbii române*, București 1921, p. 68) asupra originii altui cuvânt „obscur“: *colună*, „magar salbatec“¹⁾

2) *Canara*, în înțelesul etimologic apărat de „étalage de boucher, abattoir“ (cel de „piatra stancă de Mare“, atribuit de d. Ș., II¹, 84, e contestabil în ex. citate, cf. Diichiti, *Cron. exped Turcilor în Moreea*, ed. Iorga, pp. 44, 48) se găsește la Pasculescu, *Literatură populară rom.*, p. 221 (fals glosat¹⁾ și chiar la Ș., II¹, 403, același sensul lui „înțe pentru canara“. — *Chezi*, „tocmai“, din *Herodot*, ed. Iorga p. 442, e de adăus la art. *chez* (I, 62), și tot de acolo (pp. 525, 548) *gedia*, *fidea*, la art. *giudea*, „javelot“, care nu e, deci, un *ἀπάξ* (II², 92). — Sensul de „neputincios“ al lui *cârjaliu* (Giuglea-Valsan, *De la Rom. din Serbia*, p. 389), de fapt, cîrscutul *cârjaliu* (vezi-l la Ș.), se datoreste, vădit, etimologiei populare cu *cârjă*. — *Sâleaf* (*ibid.*, p. 108) nu însemnă „suflet“ (v. *Glosariul*), ci „tolbă sau chimir pe arme“ (v. Ș., *ad voc.*). — *Oturac* există românește, nu numai ca temin militar (II², 92), cum apare și în „Cronica“ sus-citată, p. 223, ci și în înțelesul de „banc de rameur dans le calque“ (Barbier, I, 137); v. Antipa, *Pescăria*, *Glosar* (unde și varianta *hotărac*) — *Ghelbereu*, „instr. de pescuit“, (*ibid.*), *ghelbertu* la lord. Golescu (v. *infra*), e turc. *ghelbert*, „vătrar“, lit.: „vino'ncoa!“ (cf. dobr. *gheal*, „haide“): *gălbere*, *ghelberi* din cîmfil plugului (Pascu, I, 158; cf. Păsculescu, p. 86) are aceeași origine.

bulamaciu, bulumaciū, „ciulamă preparată din făină de grâu în untură“ (*Biblioteca folkloristică*, no. 18, p. 58) e, probabil, turc. *bulamak*, rendre trouble, mêler“ (Zenker, 224), *bulamač*, „une soupe épaisse et gluante, bouillie“ (Vámbéry, apud Hasdeu, *Etym. Magn.*, s v. *balmoş*), *bulamik*, „eine Mehlspeise von Fleischbrühe mit Fett oder Käsestückchen“ (Vámbéry, *Türkenvolk*, p. 505). — *Bulamaciu*, ca n. de familie „Analele Dobrogei“, I, p. 389.

Butăş, „marcotte, bouture ('branche tenant encore à la plante mère, que l'on couche en terre pour qu'elle y prenne racine').“

Dicționarul Academiei, șovâind între ung. *bujtás*, „butăshit“, al lui Cihac, și înrudirea cu *butuc*, *bucium*, îl lasă nelămurit.

N'ar putea fi însuși *butac*, „ramus“, din „*Codex Cumanicus*“, ed Kuun, p. 303?

Cazac, în expresia: *a se face cazac*, „a se bărbieri“ (Moldova), e turc. *qazaq*, „rasé, barbifié“ (Barbier IV, 457).

Chiliugiu, „fercheş“ (rev. „Ion Creangă“, iX, 27).

E un turc. *kılıgi, probabil derivând din *qylydj*, „sabie“ (Kieffer-Bianchi, II, 498), din care: *câlâgi*, *chiligi*, „sabie“; *calu cui-caftan* (*Cronica expediției Turcilor în Moreea*, ed Iorga, p. 104; la Șăineanu, *Infl. or.*, II,² 25: *calăctu*) *kâlâgî-kaftan* „semnul decorativ al unui comandant“ (Löbel, p. 14), *celenghiu*, *celenchiu*, „surguciu, egretă de argint“ (*Cronica sus-cit.*, p. 67) Cf *gylydjchi*, „fabricant de săbii“ (Kieffer-Bianchi, II, 499) — Toate acestea, bine înțelese, presupunând că nu e la mijloc o simplă stropșire a lui *cilibiu*, pronunțat moldovenesc. *cilighiu*

Corbert, „Tigan“ (*Candrea, Poreclete la Română*, p. 108, îl derivă din *corb*), e, ca și megl. *curbet*, idem (Parahagi, *Megleno-Română*, II, 72), sau n. de fam. *Curbet* (Ghibănescu, *Cuzestii*, ed. mică, p. 13; la Erbiceanu, *Ist. Mitr. Moldovei*, p. 331: *Gurbet*), *gurbet*, „Tigan turcesc“, *gurbeti*, „Tigană pribegi“ (T. Filipescu, *Coloniile române din Bosnia*, pp. 205, 236), turc.-arab. *gurbet*, „long voyage à l'étranger, éloignement de sa patrie, exil, émigration; pays étranger, misère [Elend!], malheur“ (Zenker, 646):

cf. alb. *kurbet*, 'Reise, Fremde', *kurbat*, „Zigeuner, Siebmacher“ (G. Meyer, *Alb. Wörterb.*) — Noțiunea de basă a u'l fost coloareă, ci caracterul *nomad*, vagabond, al Țiganilor; cf. bulg. *karvan*, „Țigan“, din turc. *karvan*, „caravană“¹⁾)

Cușmete, „bucată“, d. ex.: „un cușmete de slănină“ (Ciobanu-Pleniță, *Cuvânlări adău*, p. 311), *hujmete*, „boabe, știuleți mici și necopți de păpușoi“ (rev „Ion Creangă“, XIII, 115), ar putea fi turc. *kysmet*, „part, partie; soț“, existent în mr. și megl. — *Uidumu*, „cu grămada“ (Ciobanu, l. c.) = (cu) *duumul*. — *Nagară*, „belea“ („Ion Creangă“, l. c) n'are a face cu *nagară*, „instr. musical“, turcesc (cf. gr. ἀνακαρά μετὰ βυχανῶν καὶ σαλπίγγων, la Nicetas Akominatos, ed. Bonn, p. 243), ci e = *angara*, *angarea*, idem (grecesc, din persană). — *Rotoman*, „bine-făcut“ (aceeași revistă, VII, 52) = *iortoman*, *otoman*, iar *maceoala*, „femeie proastă“ (*ibid*, 312) = *paceaură* (prin *baceoară?).

Dihai, în expresia: *mai dihai*, „mai vârtos“.

Cf. turc. *dıha*, interj., „voici, voilà“ (Barbier, I, 786).

Diudiuc, „instrument musical de vânt“ (Oltina, jud. Constanța; în chestionarul Hasdeu), e turc. *düdük*, „flûte, flageolet“ (Kieffer-Bianchi, II, 549).

„**Dubas** cu capu' ars“ = vătrarul (Pascu, *Despre cimilituri*, II, 180).

S'ar putea să nu fie *dubas*, *dubaz*, „ponton“ (cum crede autorul citat), ci — modificat supt influența rimei — turc. *durbas*, „măciucă“ (Zenker, 538), lit. „fii departe, ferește-te!“ (cf. *odâr*, „marș!“, în „Noua Rev. Rom.“, XIV, 235, *dur*, „stai!“, la G. Dem. Teodorescu, p. 74, țigăni. *dubač*, „biciu“, *durkalo*, „dracul“, lit.: „depașe, cel negru, calău!“), sau sl. *dubač*, „gouge, goujon“. — Cuvântul nu are a face, în orice cas, cu *durbaciu* din cimilitura ghindei (Păsculescu, *Lit. îop rom.*, pp. 84, 337), care e, probabil, rus. *dubac*, *dumbač*, „stejar, de stejar, ghindă“. Cf. *durbace*, „răcitoare (la veleștele moldovenesci)“ (Pamfile, *Industria casnică*, p. 230; Săineanu, II, 165, 405).

Fâ -fış, interj., imitând un foșnet ușor

Cf. și turc. *fech-fech*, onomatopeie, „bruit léger, sifflement, bruissement“ (Barbier, II, 418).

1) *Modoran*, „Țigan lingurar, prost“ (Sezătoarea, III, *30), sa nu fie ciorbut dintr'un *domodoran = sl. *domorodan*, „indigen“?

Fârlifus, 'petit homme maigre et chétif, gringalet; se zice despre oamenii slăbuți, de constituție delicată'.

Așa, Dict. Acad., s. v., care nuționează, fără a o admite, etimologia d-lui Tiktin: germ. *Firlefanz*, „om usuratic“.

Adevăratul etymon pare a fi turc. *feîlesouf*, „philosophe; en turc vulgaire, daus un sens péjoratif: homme dé ravé, impie“ (Barbier, II, 437), *fèiléfous*, „pierre précieuse que les Orientaux croyaient changer de couleur 72 fois en une heure“, deci un soiu de „pierre philosophale“ (Keiffer Bianchi, II, 408; cf II, 398: *filifous*, „Philippe, Philippus“, cu care-l confundă!).

Pentru reputația „filosofilor“ în popor, cf. cunoșcutul *filoscos*, *firoscos*; iar, pentru formă: pop.-dial. *filofosi*, „filosofi“ (Vârcol, în „Buletinul Soc. Filol. din București“, an. I, p. 23).

Ghimirliū, „ferestrău de mână, având o coadă, mâner sau mânunchiu, și o punte, obișnuit de fier, care ține panza întinsă“ (Pamfile, *Industria casnică la Români*, p. 122).

Evident, din același turc. *demirli*, „de fier“, din care și *d'merlie*, „baniță de fier“ (cf. *ferie*, original cetiulă în fier, — v. rev. „Ion Creangă“, VII, 53 —, ngr. κύπρος s. μέτειλος, „măsură de capacitate“, propri.: „de aramă“, ngr.-d al. λαμψί, ραμψί, „Wasserkrug“, după G. Meyer Ngr Stud., IV, 75, din it. *rame*, „Kupfer, Kupfergeschirr“, rom. *aramie*, bulg. *aranija*).

Ghiobecuri, în exoresia: „lucrează în ghiobecuri în bătaie-de-joc“ (Rădulescu-Codin, *În seamă de cuvinte din Muscel*, p. 34).

Legătura cu turc. *göbec*, „nombril“, la care Șâineanu (*Infl. or.*, II¹, p. 397) raportă, fără convingere, numele brăilean al ză bunului, *ghiobec* (cf. Löbel, p. 21, și Dicț. Acad., ad. v.), se impune. Ea ar rămâne, însă, tot atât de neclară, pecit e de neîndoioasă, fără ajutorul acelui Glosariu manuscript al lui Jordache Golescu, asupra importanței căruia, ca izvor de limbă, a atras atenția și d. N. Bănescu (*Viața și scrierile Marelui-Vornic Jordache Golescu*, pp. 47—8). În adevăr, la f. 382 a acestui ms., — pe care nu-l cunosc decât din extrasele d-lui G. T.-Kirileanu —, se pot ceta următoarele: „*Ghiubec*, — *uri*, partea burtei dă la buric în jos: ām [= īm] mișc, ām arăt *ghubecul*, când umblă (sic). Muiere lingușitoare ce-s arată, ce s mișcă *ghiubecul*, ăș arată c. . . . , când umblă“.

E vorba, deci, de turc. *göbek atsân*, „den Nabel werfen“, terminus technicus pentru obscenul „danse du ventre“ (v. G. Jacob, *Türkische Bibliothek*, VI, p. 134).

Expresia populară se dovedește, astfel, a fi încă un ecou al influenței turcești, o „survivance” orientală la Români.

Gujban, „vreun semn vechiū de care se serviau Domnii“ (Ciobanu-Plenița, *Cuvântari adânci*, p. 313), e o variantă a lui *gugiaman*, *gugiman*, „căciula de samur a lui Vodă“ (v. Săineanu), printr-un *gugban* intermediar, mai probabil decât „o amplificare din *kaba*“, cum îl scoate Săineanu, care nu cunoaște decât varianta *cujban* (III, 148).

Haihuī(u), întej., adv., înregistrat de Dicț. Acad., ca și mr. *hui-hai*, „om fară scaun la cap, pierde-vară“ (Papahagi, *Graie aro nîne*, p. 80, e turc. *hai-houi*, „mots imitatifs des cris d'une foule quiconque, particulièrement de combattants, brouhaâha“ (Kieft- Bianchi, II, 1205). — Cf. megl. *haha*, „haï-huï gîră-cască“ (Papahagi, *Megl.-rom.*, II, 80) = ngr. χάχας, δι, „badaud, bouche-béante, gobe-mou hes, nigaud, benêt“ (Byzantios) — Ca o contaminare între acest χάχας și ngr. λέπα, „vauren coquin“, s-ar putea explica acel sinonim *hahalera*, pe care Candrea (*Poreclele la Români*, p. 76, după Baronzi) îl aduce din Spania (prin E r i „sefaradin“, în acest cas, ca turc. *palavra*).

Hașt, -ură, „lance“ (*Herodot*, tr. vr., ed. Iorga, p. 485).

E turc. *hecht* [= *hışt*], idem (Calfa, *Dict. franț-turc*, s.v. *lance*).

Iontâc. — Se găsește într-o găcitoare a „buricului“, reprodusă de Pascu (*Despre cînilitură*, I, p. 169) după „Şezătoarea“, VII, 78, supt forma „In mijlocul câmpului, cuibul iontâcului“ (în text *Iontacului*), la care putem adăugî, din aceiași revistă, XIII, 1: *iontâculu*, iar, din rev. „Ion Creangă“, VIII, 39: *iontâncul si*

Aveam a face, probabil, cu un reflex al turc. *göndök* „nombril, Nabel“ (Zenker, 779).

Înțelesul e în deplină concordanță cu însemnarea cimiliturii, iar, formal, un *ghuondâc* (*ghiondioc*), sau *ghiontâc* putea ajunge ușor la *iontâc*, ca: *ghionteă la ionteă* („Ion Creangă“, IV, 7), *ghimburuc la iumuruc* (Săineanu, o. c., II², 56), *ghemetlic*, „revistă navală“ (*Cronica exped. Turc. în Moreea*, ed. N. Iorga, p. 22), la *iemettic*, rău derivat de Săineanu, o. c., II², 148, din *gemigilâc*; poate chiar *iordan* din cimilitura „cintarului“ (Pascu, o. c.) nu e decât *ghiordan*, dublet cunoscut al lui *gherdan* turc. *gerdan*, „cou“,

(litt.: „ce qui tourne“), „collier“ (Şăineanu, *o. c.*, III, 279): *goldar* din varianta publicată în rev. „Ion Creangă“, VII, p. 233, să nu fie o etimologie populară din același *ghordan*?

Cimilitura însăși sează, prin urmare, tipul, cunoscut, al acestora care cuprind, în însuși enunțul lor, „le mot de l'énigme“, având ca pototip drastic cimilitura *ciuperpii*: „Mănăstire 'ntr'un picior, gâci — ciuperca! — ce-i?“ De obicei, însă, alușurile se multămesc să fie numai transparente (d. ex. „Natalița“ = *Natalița*, „nadoleanca“, într'o cimilitură a cloștei prădate de „Nataloiț“ s. *Catalou* = cotoiu: *gatolo*?) și, în orice cas, mai puțin drastice, iar omonimia oferă, în acest scop, destule mijloace. O cimilitură a ploscei (Pascu, *o. c.*, p. 84) exploatează, astfel, echivocul *tiuga*, „ploscă“ (Panțu, *Plantele cunoscute de pop. român*, p. 299), și *tiugă* = *nuca*, „găină“ (*Sezătoarea*, V, 162), din ung. *tyúk*, idem (cf. *tiugu-tiugu-tiugu*, interj. p. chemat găinile: *ibid.*, III, 190). Altă cimilitură, a găinii, la Megleno-Români (Papahagi, *Megl-Rom*, I, 51) exploatează echivocul obscen *curu* (bulg. *kuru*, „găină“, megl. *curișita*, „găinăt“, de unde, poate, și *curlă*, *corlă*, „găinușă de apă“*) — *titirișcă* dintr'o cimilitură a cloștei (Păsculescu, *Lit. pop. rom.*, 78), ca și *tutirișcă pliscă* din cimil. *coțofenei* (*ibid.*, 80), se bazează pe o amfibologie asemănătoare: *tutirișcă* = *titrez* și *trișcă*, apoi *flusca* = *pliscă* și *frîscă* (acest din urmă cuvânt însemnând, — pe lîngă „femeiușcă“, în sens peiorativ, ca și „*coțofană*“, — și „*fluierătoare*, *tipătoare*“, — ca *trișcă*. — „Targuț într'un vârf de macau“ (Gorovei, p. 216), amintește, prin acest deminutiv din *macau*, „bâta“, pe *mac* (înțelesul cimiliturii). Foarte adesea, iarași, se recurge la un termen regional, o glosă obscură pe care rar cine o înțelege**, și în această privință, tesaurul de turcisme al limbii era bine-venit: casul lui *iontăc*.

Revenind la cimilitură *iontăc* fiind un cuvânt, pentru cei mai mulți, neînteleș, el a fost înlocuit, — fie după formă: *cuibul cionticului* (*Sezătoarea*, XIII, 15), *ciontăcului* (cf. *ciont* = *ciunt*

* Aici s'õ fi raportând și „poame de *kurr Eier*“ din Wolf (cf. „Ion Creangă“, XII, 75)? — Sigur, da, *curuelnic*, „cotet de hoara“ (Boceanu, p. 88), „găinărie“

** Cimileaga din cimilitura albinei (Pascu, I, 440), ca și *heligă*, *meligă*, etc., din difertele-i variante (*ibid.*, 52), ar putea fi identică cu ung. *csemelyke*, *csemély* — rus. *čemel*, rut. *čmelj*, „apis terrestris, apis muscorum, bombus terrestris, abeille souterraine“ (Gombocz-Melich, s. v., cf. Berneker, I, 167). — P. *dumbră* din cimilit. apei (Pascu, I, 30, cf. și sl. *dămbru*, „vale, apă“ (de origine celtă? V, Holder)

bont, „tăiat la vârf, rătezat la capăt, mutilat“, și *coint* „os“ = ung. *csontr*, idem, *csontrók*, „ciolănos“: Candreș, *Graful din Tara Oașului*, p. 49; T. Bud, *Poes. pop. din Maramureș*, p. 76), sau *ciolăcului* (de la *ciot*), — fie după înțeles (continuarea ideii de „cuib“): *cocostârcului*, *cucului* („Ion Creangă“, VIII, 146), *terteleacului* („Şezătoarea“, l. c), de fapt, cred: *teptalacă*, „repeliță“ (Marian, *Ornitologia*, II, 221), confundat cu *terteleac*, „bățul care mișcă teica (cutia cu grăunțe), la moară“ (Damé, *Term. pop. rom.*, p. 153, nota 1); cf. *perperiță*, *rrepeliță*, „rudă lungă de fag cu crengi pe ea“ (Viciu, *Glosar*, p. 70), *rerpelita*, *prepeliță*, „o bucată de fier, în care se prinde capătul fusului de fier care învârtește piatra alergătoare a morii“ (Damé, o. c., p. 153), și *prepeliță*, pasărea. Adaugim că o confuzie asemănătoare există și 'n ngr., între πέρδιξ, -ικος, „peirdix“, și πέρκα = *pertica*, „perche“. — De altfel, o piesă din mecanismul morii, tocmai aceia prin care trece fusul de fier, se chiamă *buric*; iar, pe de altă parte, rom *ghondic* înseamnă, ca și *ghiondera*: „prăjină“, „perche“ (v. Dicț. Acad) — Pentru *ghiontac* (Mehedinți, *Oameni de la Munte*, p. 23), probabil, din *ghount*, „pumn“, cf. gr. πυγμαῖς asemănarea e pur formală și întâmplatoare.

De observat este, că multe din aceste turcisme s'au păstrat în poporul nostru prin cimilituri¹⁾ „țigănești“, dintre care unele sănt pe dea'ntregul turcești, iar altele, în bună parte. *Șaiaca-baică*, despre „gâsca plutind“ (Pascu, o. c., II, 129), e un efect de ritm frecvent în turcește, având la basă pe *saica* „barcă“ = „clobacă“ (turc.-arab. *sabbak*); cf. *șundă-bundă*, *suradă-buradă*, *șoile-boile*, etc. (cf. rom. *hoidea-boidea* = trecă-meargă din Rădulescu-Codin, o. c. p. 39). — *Socarda* din cimilitura „țesutului“, explicat de d. Philippide ca *čicardi* (Pascu, o. c., II 75), ar putea fi mai curând turc. *şu-kadar* 'tant, assez' (Zenker 551), — această formă, iar nu forma *so(l)hada(r)*, cum spune Șăineanu, o. c. I, CCCXXIX, e, și prototipul rom. *șucada* „atât de mare, enorm“ din Alecsandri, — sau ngr. (չօշաքը), „camisole“

1) Pentru originea, obscură, a rom. *cimilitură*, cf și slov. čin, „Zauber“ činilica, „Zauberin“, (Fr. Krauss, *Volksgläube und religiöser Brauch d' i Sudslaven*, pp. 125, 127). — Pentru *cinel* — *cineal (*cinea-l'*), imperativ de la un *a cini*, cf. *citea-l*, de la *a ceti* (= *cotește-l'*), *păzea-l*, *risip-e-le* = *rispește-le* (Leca Morariu, *De la noi*, povestiri bucovinene, ed. a III-a, p. 76).

chemisette“ (Byzantios), megl. *sucardă*, „sarică“ (Papahagi, *Megleno-Românii*, II, 119). Forma *socardea*, acurată, o găsim într-un joc de cuvinte dintr-un recitativ „țigănesc“ (V. Păcală, *Monografia com., Rășinari*, p. 215): „Carno [cf. țig. *kanro*, „spin“ = ac?] parno (cf. țig. *parnò*, „alb“), *socardea* [= soc ardea], șosarea [= ș'o șea s. șosea-reă], șunac bun [= ș'un ac bun], șocosea [= ș'o cosea]“¹⁾. — *Bașcalii* cei doi, între cari șede șoșoul țigănesc, „iepurele“ (și „Țigan“: *Noua Rev. Rom.*, XIV, 236), din cimilitura acestuia (Pascu, *o. c.*, I, 123), sănt, foarte probabil, totuși „cojocarii“ turcești (vâñătorul și ogarul), or căt s'ar certa dd. Șăineanu și și Löbel asupra existenței ca atare a prototipului turc, *bașkali*. Cf. descântecul: „De-ți găsi-o șezani c'un flăc ū frumos, dè bașculuit s'o bașcului, i [= s'o despărțiti dè el] și la mine s'o porniș!“ (A. S. Michailescu, *Crâmpete din viața pop. român*, p. 29). — Cât despre *fat-faur* din cimilitura a eluiași, rămas un mster pentru Pascu (*o. c.*, II, 75), el nu e decât un fonetism țgano românesc, pentru: *fat-faur* (cf. *fatul-mieu*, *Fa-Frumos*; *fiu-fiu* e „foai-le“, cf. megl. *fiu*, „instrument de suflat pe tru al pi ceva“: Papahag, *Megleno-Romanii*, I, 30; *cucioaie*, *ibid*, e ngr. *zótă*, „oscior“?). Relativ apoi, la calcularea iepurelui în elemente de fierărie, aşa de firească Țiganilor, compară gluma populară cu Țiganul, care, vrând să împrumute anumite unelte (sfredel, cuțtoaie, topor) de la un Turc, î se adresează „turcește“. „Turchilînghili [evident, cuvântul n'are valoarea arheologică a lui *Turculungi!*], dă-mi on (= un) soițe, on se se ș'on hacană cu coada ța aşa!“ (*Graful nostru*, I, p. 417). Pentru timbrul țigănesc al cimiliturii, cf. rolul ursarului (Țigan) din „Jocul Păpușilor“ (G. Dem. Teodorescu, p. 124).

1) Cf. o altă variantă, inedită, comunicată de d. Dumitrișcu-Reny.

Un Sas ara	Sau încă
O sușa ra,	An aram,
*Soc avea,	Soc aveam,
Soc ardea,	Soc ardeam
Calte lemne nu avea.	Ș'o șea rea aveam, Ș'o șea rea ardeam.

Pretulindeni, o largă ex-loatare a omonimiei. — *Tulumbuci* nu e „tu-limbuci“ (Pamfile, *Jocuri de copii*, I, 369), ci varianta unei cunoscute expresii scabroase (*tu-l în buci*). — Patent țigănească e expresia *a hânghi mótil cuiă* (*a hânghi*, „chier“, *mótil* = țig. *mai*, „gură“). Constantinescu, p. 19), ca și *a mardi* (pr. pr. „a bate“, p. 20) și *a buli* (de la *bul*, „dos“: p. 29; cf. Șezătoarea, XIV, 82).

Aveam chiar motive să credem, că și mult desbătutul „incipit“ al strigăturii de la Alimori (și nume de sat): „*Alo, more, more, sulito, sulito, more!*“ e o formuleță sillografică grecească, importantă la noi prin Tigani (v. ce spune El. Niculiță-Voronca, *Studii în folclor*, I, 136, despre „Societatea Voevodei (sic) Tiganiilor“ de lângă Cluj, care colectă datele de „chronique scandaleuse“ și organisa „strigarea peste sat“ în Sâmbăta Paștilor). Dar despre această, altădată. — Că în *halea-palea* din cimititura „lupului“ cu variantele ei (*halea-balea*, *halea-malea* etc.), pe lângă a *hală* și *bala*, note atât de adevărate în definiția unei fiare prin excelență voacă, sau țigaro gr. *palè*, „din nou, iarăși“ (Pascu o. c., II, d loc.), se am stecă și urc. *haleă-paiă*, — se vede din epitetul satiric de „*jupân halea-palea*“, ce î se dă lupului într-o snoavă din popor (v. rev. „Ion Creangă“, XIII, 16 : o noă de satiră socială).

Un sudu sistem tic, din punct de vedere lexicografic, al a esto reci at've și formulete copilărești, mu e forte vechi) — pastrând, d. ex., amintirea lui Miha Viteazul), sau parodind rugaciuni slrone (v. mai jos), — altele de dată reîntă, produs al școlilor se undă (aşa, d. ex., cee din rev. „Gheorghe Lazar“, II, 27, unde înășe vu bre ru e, evident, „qui vous oulez“, cum eșp e, cī: je vous pri), — li sește. Basa răpentru o asemenea erce nu lipsește, totuși, de loc. *Rică cantecelor de cojii* a raposa uui. A ex. Bogdan și ele trei volume de *Jocuri de cojii* ale lui Pamfi e oferă un vast material. Cele mai multe din a est răcăciuive înfațișeză numerele până la zece: fiind că încep cu *uniele* (după *dodiele*, cf. vr. *dodele* le

1) Un recitativ publicat în rev. „Ion Creangă“ p. 1909, pe 150, măntuie: Dara țapul fără coarne.

Şepte fete pe-o mascoane, —

după ce le așezase prealabil, „pe o țăiață“ (oaietă) și „pe un țap“; avem deci, în forma cea mai arhaică (*mașcoanie*), pe *mășcoaie*, „catarcă“.

2) O variantă gorjană inedită (ccmunicată de Ș. I. Popescu-Voi este)

Stai, ploaje,

C'ün paiu,

Steregoiae,

C'ün maiu,

C'o să vină soarele, Plină de coji de mălaiu [cf. „Mălaiu-Vodă“]:

Să-i taiе picioarele:

Uscate de nouă ai.

Amenintarea cu „soarele“, care „taiе picioarele“ — deși nu „strigoai-cei“ —, și într-un „descințec de deochiū“ din jud. Romanați (Păsculescu, p. 120).

„năcazuri“, *dodii*, „bâjbăeli“, și după *carătele* = *caratel*, „crivăț“, lit.: „vântul negru“, din turc. *qara-yel*, „vent du nord-est-ouest“, cf. lat. *aquilo*, idem, meglen. *boari-neagră*, „vânt negru, vânt turbat“; Papahagi, *Megleno-Românii*, Glosar; cf. încă: *traistăgoală*, „vântul pustiitor de Sud-vest“, în „Revista Pădurilor, X, 299 *cara-il*, „an[!] negru“, apoi: *coseava*, „vânt de Răsărit“, *gorneac*, „vânt de Apus“, propr. „muntean“, din *Noua Rev. Rom.*, XIV, 234—5, și *iuga*, „vânt de Sud“ = sl. *jugz*, idem), sau cu *unerogu* (probabil = *inorogu*, „unicornis“, de unde varianta: *una ruga*) și sfârșesc cu *saicoleț* (= sai, cotețe!), ori *dutcă* (monetă rus de 50 cent.), ori cu *vig* (poate ung. *vég* = sfârșit), ca acele din rev. „Ion Creangă“, VIII, 243; fie că disimulează supt câte un quasi-omonim românesc numele fiecărei cifre: „(B)unili, [d]oile, miile [=triile], 'mpăratuli [=patrule], mincile [=cincile], nasăle [șasele], șerpele [=șeptele], (sc)optule, [n]oūale, berbecile [zecele]“, sau cuprind numerale grecești-moderne: „opisena, sena di (οπίσω, οπισθεν, s. εἰς ἔνα, δύο), chistin boli (καὶ εἰς τὴν πόλιν), țangăr, mangăr, na cartof, tu aftò (καῦτο, τοῦ αὐτοῦ, κατ' αὐτὸ?) belengher buf, cioc boc, treci la loc!“, ca formuletele din Pamfil, o. c., pp. 27—8 (variante ale ultimei, v. și la Hasdeu, *Revista Nouă*, VII, p. 269, la Bogdan-Hoya, *Cântece de copii și jocuri*, p. 25, sau la Teodorescu, p. 192, care observă că originalul ei ar fi „șese versuri grecești, puțin cu viincioase“), ori chiar numerale latinești, ca *simalul*, „jocul popicilor“, ardeleanesc: „*simăl* se strigă, când se dă întăia oară în popic; a doua oară: *bist*; a treia: *terciu*“ (Pamfile, *ibid.*, III, 19) = lat. *semel*, *bis*, *ter* (cf. *tertius*), — ele sunt, oricum, foarte interesante.¹⁾

Alt recitativ copilăresc: „*Unuma, dunuma, zaia, paia, chicura, cucura, hurduc, burduc, sacalie, pic, poc!*“, însemnând „pușcă“ (Pamfile, care-l publică, *Cimilituri românești*, p. 7, e de părere că „nu poate să însemne pușca, după cum crede poporul, sau vrea să fie crezut“), conține elemente de cel mai mare interes: *unuma, dunuma*, sănt un fel de comandă de încarcare; pentru *zaia*, cf. ung. *zaj*, „vuet“ (cf. *huiește*, despre pușcă).

1) *Bimbirică*, cunoscută poreclă pentru un om măruntel, să nu fie o colecție glumească de numerale turcești *bin* (1000)+*bir* (1)+*iki* (2)². Cf. însă turc. *bin*=*ibn*, „fils“, și it. *bimbo*, „bambino“, „Kind“, de unde „ngr. -dial μιμπικάς, „kleiner Insekt, Laus“ (G. Meyer, *Neugr. Stud.*, IV, 60), rom. *bibic*, „drăguț“, *bibică*, „amourette“; de asemenea, n. pop.-dial. de plantă *bombitr*, „crin“ (?), în „*Povestea numerilor*“ din col. Aleșici, p. 201

iar p. *pata*, cf. *a da patèle*, „a ațâta, a înteți“; *chicura* e *picura* (picur), iar *cucura* = „tolbă de săgeți“; *hurduc*, *burduc* se referă la încărcătură și sgomot (cf. cimiliturile fedeleșului); *sacalie* amintește pe *sucăluș*, „trească, tunnică“ (cf. vr. *puscă*); restul — cunoscuse interj., imitând „picnitul“ capsei și pocnetul armei (explosia).

Cu deosebire interesant de studiat e, însă, procedeul de transpunere și adaptare a acestor recitative în domeniul cimiliturilor.¹⁾ Un exemplu în colecția de „Poesii populare“ a lui G. Dem. Teodorescu (p. 259), găsim următorul recitativ

O ce nașe
    iye
    ese
    și ne b . .
Da pinde țarca
    dă-i buliarcă
    și chliban.

Episcopul Melhisedec încă (*Revista p. ist., arh., filologie*, II, p. 54) a recunoscut în aceste cuvinte, — ca și 'n varianta „Oce nașca tașca, dă bună-i budașca“ —, o parodie a Rugăciunii Domnești slavone: *Otce naș, iye esé na beseh* („Tatăl nostru carele ești în ceruri“). Dar, nu numai începutul recitativului, ci și restul este, în întregime, compus cu elemente din aceeași rugăciune: *da priidet tarstfie* (*tvoiă*), „vie împărăția ta“, e fără îndoială, originalul lui *da prinde țarca*; *da budet voliā tfoia* („facă-se voia ta“) trebuie să fie la baza lui *da-i buliarcă*, iar *chliban* e, evident, identic cu *hleb naș* („pânea noastră“), adeca cunoscutul *hleban*, „măche de pain“; care derivă, în ultima analisă, din vsl. *hlebū*, „panis“ (v. Cihac, s. v.), exact; l. *clibanicus*, sc. *panis*, gr. *χλιβανίτης*, de la *χλιβανος*, „cupitorașul de lut, tuciu, fier sau argint, în care se cocea pânea“ (v. Blümner, *Technologie und Terminologie der Gewerbe u. Kunste bei den Griechen und Römern*, I, p. 82)

1) Cf. cimilitura „șerpelui“ din Pascu (I, 196) și descântecul de șerpe din Frâncu-Candrea, *Mofii*, d. la p. 180, de asemenea, cea din farmecul de la p. 182 („laumă daumă“ — *lau-mă, dau-mă*!), să începutul baiadei „Petrea“ (*ibid.*, p. 226).

Odată format astfel, ca parte integrantă a parodiei, acest final s'a isolat, apoi, supt forma: „Dă-i prinde țarca, dă-i buleasca și chiliban” (Pamfile, o. c., II, 317), în care țarca nu se mai înțelege în legătură cu textul slavon, ci cu numele păsării (ajuns, ca și sinonimu-l *cotofana*, la înțelesul de „femeie depravată”), iar restul echivalează cu: „dă-i buutură, ădatură (buliarca de sus, cf. ud *bleașcă* s. *lioarcă*, etc.) și mâncare (țâne)”. Ca atare, țarca bulearca apare, însă, în cimititura coasei: „Am o țarcă bulearcă, tot câmpul aleargă” (Pascu, o. c., I, 132). — Pentru bulearca (ritmul va fi ajutat, ca și Țus, la formăt unea cuvântului), mai ales în legătură cu costul, ar fi, poate, de comparat, pe lână *lioarca, holerca*, „băutură de căita e infrioară, răchiu”, și: *buleacar*, „tot felu de iarbă, nă steca să ușcături și spini” (Vic'u); iar, pentru buleasca, pe lână varînta *ocen și budașca = budașca, „fiind”*, „carele ești”!) a parodiei cîtate, sunt de însemnat rom.-dial. *buli*, „dihani”, d. spre femei și e’ (Co v. lit., XX, 1006), *buli*, „turica muierii”, *bula, ca, buli*, e, q. d. turcicæ mulieres onficiunt“ (Anoniul Banățean), u. . *buli c su* „Sülwasser” (Zirk, 575, *bula nac* (v. n.) — Am Ig - mul e prea complex penru a putea fi înțuită și !)

Un alt teien rare ramane de excepție atât în portul turciilor, — d. Șaineanu nătingand în e at foa tieaca, — e ono nastica.

Un suduș speial, amanun, ar trebui, ea și, dăsing strict paronimicele tuncările de cale tăășă esăloisă de acestea, v. acum în „Ana ele Dōrog i”, I, p. 16 obșute mai ales la Armeani (v. Nîrga, *r ieniu și Ro nân i*, — paralelă istorică, — passus) Asfăt, un *Hui ei*, cu tot aspectul

1) *Avel favel domene* dintr-o formă cîlceaă (Bogdan Hora p. 27) ar putea fi o parodie a lui „ave fave, Domine!” (f p. 18), tot asa de bjne, ca și o estropiare din *Ave (Abel), Pavel, dominule!* (f p. 3) — Pentru ățăla, bățăla de la începutul formuletei (p. 18), cf. ngr ῥτζαλος, „sale”, de unde mr. *ațal*, idem, și, în legătură cu bulg *mațalo*, „băță”, mr. *ațala-mațala*, despre un om murdar (v. Pascu, *Rev. de dial. rom.*, V, 227) — Interesante dublete de sens (prin glosare), în formulele de la pp. 15 (*chi a far = kî, „afară”*, ung.), 20 (*bica, bica, taoru = bica, „taur”*), etc.

2) Numătărești poartă uneori și „Tatărășii”, adeca *Tiganii*, robi ai Tătărilor, stabiliți pe la noi (cf. *Tătăruși*, sat). *Tamârtashowci* (cuman-temir-taš, „piatră-de-fier”) sunt, d. ex., „Tatărășii” creștinii, dulopareci ai mână. Neamtu lui însec. al XV-lea (v. *Arhiva istorică*, II, 102). Cf. Picot et Bengesco, *Alexandre le Bon*, Viena 1882, p. 37 și urm. (etimologile de acolo sunt, însă, cele mai multe, false).

său de derivat din *hulub* (un *Holub Trohin*, în N. Iorga, *Istoria comertului românesc*, I, 208; cf. n. de sat doljean *Columbeiu*), analog lui *Corbeiu*, *Lupei*, *Griveiu*, etc., se dovedește și identic cu tătăr. *Olobey* (și tatăl Mariei din Mangup), *Ulubeiu* (negustor armean din Suceava, la 1476, ap. N. Iorga, o. c., p. 148; cf. „*Uluc-beuū, gheograful*”, în *Cronicarii munteni*, de același, p. 71), *Olbeiū* (notabil armean din Siretiū, în 1610, ap. Hasdeu, *Etym. Magn.*, II, 1698; cf. Goilav, în „*Revista Tocilescu*”, X, 246), deci = cuman. *Olubey*, *Ulubey*, „magnus princeps” (v. *Codex Cumanicus*, pp. 258, 260, 300; cf. pol. *Kullubey* = cum. *Kullubey*, „felix princeps”: *ibid.*, p. 265); — un *Danabası* e turc. *danabassy*, „cap-de-vitel” (cf. *Cap-de-boū*, n. de Armeni „moldovenești” din Ardeal): — *Derewal* (Armean din Moldova ar putea fi și acel „Dominus Czyran” de la p. 153, nota 2: *Tăranu!*); — *Ghulea* e turc. *gil*, „trandafir” (cf. *Triandafil*, *Vartic*, etc);¹⁾ — un *Palăuz*, iarăși, e identic cu însuși etnicul *Polowci*, „Cuman”, lit.: „Bewohner der Fläche” (v. Zeuss, *Die Deutschen und die Nachbarstämme*, p. 744), ca și bulg. *Palauzoff*, ung. *Palócz*, etc.

Scopul nostru, însă, aici, nu poate fi acesta; cu atât mai mult, cu cât, incurând, vom avea prilejul să insistăm asupra chestiunii. Pentru acum, ne mulțumim a însira câteva nume proprii românești de origine orientală (evitând, negreșit, pe cele deja relevate): *Balmez* e turc. *bilmez*, ‘prost’, prin rus. *balbes*, idem (Berneker), de unde și rom.-dial. *belbas* (Mold, nord.); — *Carabela*, „Stâncă-neagră” = cuman. *bila*, „cos” (*Codex Cumanicus*, p. 304; cf. mgl. *Bila-lungă*, „Stâncă lungă”, n. de loc., la Papahagi, *Megleno-Românii*, II, p. 39, și mr. *bel*, *abel*, *abeali*, pietrele cari servesc la jocul „în cinci pietre”: *Dałametra*, *Dict. mr*, Papahagi, *Din lit. pop.a Arom.*, p. 168); — *Carabaș*, din t. *hard-bach*, „prêtre, mélisse” (Youssouf), lit.: „cap-negru” (cf. oae *cărăbașă*, bulg. *cernoglava*), sau = *cărăbaș*, în jocul călușarilor, „cintărețul din *carabă*” (*carabă*, fig.: „umflat, sătul”, — v.

1) Pentru omónimul *ghiul*, „scul, ghem” (Şăineanu, III, 182), cf. și exemplul din N. Iorga, *Brașovul și România*, p. 24: „940 ghiuluri de ată-de cusut fel”, unde *fel* = germ. *Fell*, „blană, cojoc, piele”.

rev. Ion Creangă¹, V. 310 —, înseamnă o parte a cîmpoiului și vine, probabil, de la turc-ar. *qarabba*, propriu: „garafă, ploscă”¹); — *Caracuș* (lit. „pasăre-neagră”, cf. l. *aquila*, sc. *avis*, gr. μέλας și μορφώς, „de Couleur sombre (aigle), vautour“ Boisacq, 64.), *Dugan, Togan, Tohan* (t. *doghan*, „șoim“; cf. megl. *duan* „șoim de munte“, *Buzdugan, Zăgan, Zăgănescu, Tohâneanu*), ambele având, împreună cu *Balaban* și *Şahin*, aceeași însemnare generică de „vultur“ (cf. *Vulturescu, Şoimescu, Coroiu*, poate chiar *Bărăgan*, atestat și ca n. de persoană: „fântâna lui Bărăgan”, într-un act din 1615, ap. Hasdeu, s. v.), ca și n. topic *Cartal* (Zenker, 699; Barbier, III, 449; cf. *Caracușenii*, în Basarabia); — *Bezu, Beza* = turc. *bez*, „toile“ (Kieffer-Bianchi, I, 209), cf. *Bezești* și *Bezari*, „Pânzari“, — *Buiçlu*, „Mustăciosu“ (t. *buiuq*, „grand“, și *biiglu*, „jeune homme“, de la *bouiq*, „moustache“: Bianchi, I, 250, 262), cf. *Burnea*, „Nărtilă“, din t.-pers. *burnı*, „nasutus“ (Cod Cum., 345), *Dudac*, „Buzilă; Buzatu“, din t. *doudaq*, „lèvre“ (Barbier, I, 306). *Desliu*, „Colțatu“, din t. *dichlu*, de la *dich*, „dent“ (Bianchi II, 571), cf. *Zubcu, Zubășco*, etc.: originar, porecle satirice (Pe *Samurcas*, din *samour qach*, Barbier, II, 459, îl explică „sourcils touffus“); — *Carataș*, t. *kara-tach*, „ardoise“, lit.. „piatră-neagră“ (Ureche, ed. Popovici, p. 92: „stânce neagă de piatră, de fac foc cu dânsa“), cf. *Carataș Garetaș* „fabricant de carete“; — *Ciogolea, Vrabie*, t.-pers. *čugul*, „moineau“ (Zenker, 358^b; cf. *ibid.*, 358^a: *čugul*, „intrigant détracteur, calomniateur“); — *Cocuz*, „nevoiaș“ (Zenker; Barbier, II, 568. *qoqoz*, „indigent, sans ressources“), — *Curt, Lupu* (cf. *Curt-Bunat*, „Fântâna-Lupului“), — *Djuvara*, „par-don, permission“ (Bianchi, I, 397; cf. megl. *giavara-giuvara* = ceat-pat. Papahagi, I, 70); — *Erhan* = *Er-chan*, „Mann-Fürst“ (Vâmbéry, *Das Turkenvolk*, p. 22), — *Faca*, „pauvreté, indigence“ (Youssouf 262); — *Ghudigiu* (de unde: *Ghudigem*); din t. *ghu-liji*, „qui mène paitre, pâtre“ (Bianchi, II, 656), mai curând ca și *ghidigiu*, foneism moldovenesc pentru *bîdîvîu*, „cal“ (așa, Șâineanu, *Inf. r.*, I, p. CCCXXVIII, *Bîdîvîul*, ca n. de fam.,

¹ Caracterul românesc al „Kaluscha ilor“ bulgari se rădeaaza, fără voia lui Arnaudof (*Bylgarsche Festbrauche*, Leipzig 1917) și pe numele cărui ecuivalent bulg. *Flirtschuka* (p. 62).

v. St. Nicolaescu, *Doc. slavo-rom.*, p. 294); — pentru *Halippa* cf. turc.-arab. *galib*, „vainqueur, supérieur, le plus fort, prépondérant“ (Zenker, 644), dar și rom.-dial. *halipa*, “vêtement déchiré“ (v. Dicț. Acad.); — *Giani* = t. *djani*, “criminel“ (Barbier, I, 521); — *Ispir*, „palefrenier, groom“ (Yousouff); — *Mazlâm*, „modeste, persécuté“ (*ibid.*); — *Murafa*, „procédure“ (Calfa, *Dict. fr.-turc*); — *Possa*, „dépôt“ (Yousouff); — *Sofian* poate fi și *sofiān*, „pieux, dévots“ (Kieffer-Bianchi, II, 130), — *Tafrali*, „fastueux, insolent“ (Barbier, II, 290), „arrogant, prétentieux, anmassend“ (Zenker, I, 600), „proud, conceited“ (Redhouse, 1241); — *Tell*, „colline“ (Yousouff). — N de fam. *Borzea* amintește pe *Borzul*, n. de șef cuman din 1211 (cf. N. Iorga, *Hist. des Roum. de Trans.*, I, 49) *borz*, „aes alienum“, *borzli*, „debitor“ (*Cod. Cum.*, p. 302), și pe sl. *bârzo*, *borzo*, „iute“ (cf. *Bârzu*), ung. *borz*, „ariciu“. — Pentru *Bengliu*, cf. țigan. *bengli*, „teuflisches Weib, Teufelin“. (P. J. Ješina, *Români Cib*, p. 73), rom. *Bengea*, *Bengoiu*, *Bengescu*, *Bengulescu*, de la *benga*, *bengu*, „drac“ (acesta din urmă, în „Revista istorică“, VI, p. 264). — O mențiune specială, în sfârșit, pentru *Caraiflac*, cunoscutul nume turcesc al Munteniei, care apare într-o baladă din Păsculescu, p. 261, ca nume de persoană: „aleleï, taïcă Novac, fecior lui Caraiflac“ („Turcilor, Spahîilor“ de acolo sună la Tocilescu, I, 84: „Turcilor, *Pasfi(r)ilor*, și mai mari Nicenilor“ = *ienicerilor!*).¹⁾

Cât privește toponimicele turcești, — majoritatea, dobrogene —, v. între altele: N Iorga, *Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea*, *passim*, și *La Dobrogea roumaine* (extras din „Bulletin de l’Institut pour l’étude de l’Europe sud orientale“ pe 1919). — O. Tafrali, *La Roumanie Transdanubienne*, Paris 1918 când nu împrumută din Iorga, dă traduceri greșite: *Turcoaia*, „le Turc“ (în loc de „la Turque“), sau *Vacareni*, „les vachers“, în loc de: „colons ou habitants venus de Vucari“, care, acesta, înseamnă: „vachers“ (p. 130), și pune

1) Caterdzi (Şimon), „începătorul neamului Catargiilor în părțile noastre“ (N. Iorga, *Ist. com rom.*, I, p. 221), ar face mai probabilă etimologia *catârgi*, „crescător s negustor de catâri“, decât *Catârgi*, „fabrican‘ de catarge“, fără gr. κατέργο, „galeră“. — Tot așa, *Culoglu* poate însemnă, nu numai Robescu, ci și „Pedestrașu“ (cf. Peşacov, din sl. *pešak*, de unde și ngr. πεσιάν = πεζός și rom. *Într'un peş* ‘Codin)

semn de întrebare după „Merland“ al lui Allard (p. 144), în care, — Dobrogean get-be-get, cum se recomandă, — nu recunoaște totuși pe Mărleanul nostru!

Izdad, „când se umflă burta boului“ (*Noua Rev. Română*, XIV, 235), **izdat**, „umflare la stomah“ (Boceanu, *Cuvinte din jud. Mehedinți*, p. 94), contra căreia se descântă „de izdat“ (v. d. ex colecția Daniil Ionescu), apoi, print' un proces firesc: „drac.“

Cf. turc. *izdiad*, „accroissement, augmentation“ (Kieffer-Bianchi, I, 27).

Lambă¹, ‘coulisse, rainure’, **lambă²**, ‘coide de tildeul qui est attachée de l' esse de l'essieu soit au palonnier soit au marchepied d'une petite voiture’ (Cihac, II, 164)

Cf. turc. *lamba*, „lignes ou filets servant de bordure autour d'une corniche“ (Barbier, II, 697).

Moglan, „bădăian, țăran prost“

Cuvântul pare înrudit cu *olan* (turc. *oghlan*) și *ucioglan* (v. Șăineanu), *adam-oglan*, „om“, lit.: „fiul omului“. Prototipul său ar putea fi *agemoglan* sau *iamoglan*, de care vorbește cronicarul (Kogălniceanu, *Letopisetele Moldaviei și Valahiei*, 410): „Obiceiul au Turci, în al patrulea an, să iea a zece den copii, parte bărbătească, ca să adaoge purulea slujba împăratiei . . Pre carii apoi îi duc la Tarigrad, pie alții la Odriu și pie la alte schele, de-i dau de-i hrănesc, pre unii la Brussa, pre alții la Karaorman, de se înveată la țarine Acestora le zice *Agemoglan* sau *Iamoglanu*, adecă nevinovați coconți...“ (cf. *ageamiu* și *prost*, originar: „nevinovat“, și Dicț. Ac., s. v. *gloan*, iar, în altă ipotesă: *moc*, *mog*, *mogul*, lit.: „Mongol“?).

Negeac, „biciul ceiușului (ceaușului), în jocul călușerilor“ (Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 55), e turc. *nadjaq*, „marteau masse d'armes“ (Kieffer-Bianchi, II, 1073), precum *canciuc*, „biciu“, e turc. *kančuk*, idem, ngr. *χαρτούκι* (Byzantios).

Năbărgeac, adj. și subst., „prostănc“ (Codin, *O seamă de cuvinte*, p. 51), *năbărgeag*, „prostut, prostălu“ (Pamfile, *Agricultura la Romîni*, p. 252), *năvărgeac*, „copil rezgăit, necertat de părinți, care face boțoroage“ (rev. „Ion Creangă“, VIII [1915], p. 39), e turc. *na-bè-ğə*, „déplacé, inconvenant, inopportün“ (Youssouf, 857), *naberdjə*, „déplacé, désagréable, inconvenant“ (Kieffer-Bianchi, II, 1071), alipit la grupa suf. -eac (-eag). — Un *Năvărgeacul*, ntopic, în j. Vâlcea, v. Dicț. geogr.

Neder, interj., strigătul repetat al buratecului în cimilitura sa (Pascu, *Despre Cimilituri*, I, 108), atestat și în „Cântecul Păpușilor” (Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I, p. 39), e adv. interog. turc. *nedür*, „qu' est-ce? quel est? qu'y a-t-il?” (Kieffer-Bianchi, II, 1099). — Compară varianta din Păsculescu (*Literatura pop. românească*, p. 386), unde strigătul broatecului (tot „puiu de Ungurean”) e *verder, verder* = germ. *wer der? wer da?* „qui vive?” (din acesta din urmă, cu fonetism unguresc: rom.-dial *berdo?*), — cuprindând, în același timp, și o alusie, obișnuită în cimilituri, la coloarea broatecului (verde, cf. fr. *verdier*).

Oină, numele cunoscutului joc de minge, n'a fost, pe cât știu, explicat în mod satisfăcător.

Tîkțin, plecând de la varianta *hoina* (contaminație cu *hoinar!*), îl raporta la rus. *vojnà*, pol. *wojna*, „Krieg”, — ceea ce nu se potrivește de loc cu caracterul jocului, care n'are nimic războinic.

Pascu (*Etimologii românești*, p. 66) îl consideră ca pe un joc „de oî” (cf. *de-a baciu*).

„*Codex Cumanicus*”, ed. Kuun Géza, p. 256, are însă următoarele două cuvinte, care nu se pot despărți de *oină* și *oinaș* (*oinar*) ale noastre: *oyn*, „ludus”, *oynas*, „collusor”(*)).

Salamangea, „stofă de mătase verde, taftă” (Păsculescu, o. c., p. 375: „cort de catifea și salamangea”), n'are, firește, nimic comun cu *salle à manger* ci e o simplă corupție populară din *samatagea* — alâgea (de) Șam (Damasc), turc. *şam-alâğası*, „étoffe de soie rayée, fabriquée à Damas” (v. Șâineanu, *Infl. or.* II¹ 335; N. Iorga, *Negotul și meșteșugurile în trecutul românesc*, pp. 75, 254), precum *gerfe* (p. 57) e *gevrea*, „batistă” (Şâineanu, II¹ 179) și nu „trebuie confundat cu *ghebrea* (p. 342) = *gebrea* „otreadă” (II¹, 177).

De astfel de estropieri și confuzii mișună, în special, colecția citată a d-lui Păsculescu (nu relevăm decât turcismele sau cele în legătură cu ele): *Dereă*, glosat. „costiș, loc ridicat, delușor” (p. 335), de fapt, tocmai contrariul: turc *derè*, “vale”; —

[*) Cf. *Dicționarul Academiei* subt *hoindă*, de unde (copil) *hoînar*, pentru care C. Lacea popune etimologia turc. *ojun* „joc”, *ojnamati*, „a se juca”].

gârbojie („tărtăcuță roșie plină de —“) din cimilitura măcieșului sau nasului (p. 341) = *cârmojie*, „miche de pain”, s. *cârmâz* = turc *kyrmyz*, „cramoisî“, „vermeil“, lit.: *vermiculus*, „Scharlachlaus“, contaminat cu *gârbov* (cf. *nas coroiet*, „acvilin“, lat. *aduncus*) și *boz*, *boji*, (cf. Panțu); — în *gealap* (p. 342) e evidentă confuzia dintre *ge(a)lat*, „gâde“, și *gelep*, „oier“; — *singir*, „stânjen, lanț“ (p. 378) = *singir*, idem, iar *singer*, „cuțit mare turcesc“ (*ibid.*) = *hanger* (contaminat, poate, cu *sânge*); — *Chizel*, *chizil* din lalomita (p. 52) n'are nevoie să fie transportat în Asia-Mică (p. 312), pentru a fi turc. *kızyl*, „ioșu“ (deși cunoaștem un cântec popular obscene, în care e vorba de „o jalbă la Sultan“ a „fetelor din Natapan“ = Matapan!); — *ierbânaș*, „dajdea ce o dădeau populațiile prădate“ (p. 348), e o fantasie glotologică (probabil, datorită etim. pop. cu *ban*) pentru *Ierbinaș* (cf. p. 48) = *Arbânaș*, „Albanezi“; — *Odridului* din text (p. 261) redă tot atât de greșit, ca și *Odrihul* din indice, pe: *Odriului* (rimând cu *cadului*), — care, firește, nu e Ohrida (indicele), ci Adrianopolea (și: Udriu); — *Dârșovean* (pp. 301, 303) nu e *Dârstorean* (indice), ci *Hârșovean* (cu *d*-protetic), etc., etc. — Cazul lui *televechie*, „un fel de aşternut, chilim“ (p. 382), care, ca formă, reproduce prototipul turc mai exact decât obișnuințul *tivilichie*, „pieptar lung al țăranelor“ (p. 383), e drept să fie semnalat ca o „excepție onorabilă“. Si aici, însă, înțelesul e greșit dat!

Tâlv, „*Lagenaria vulgaris*, curcubită *lagenaria* L., cucurbită, tidvă, tiugă, troacă“ (Panțu, p. 299), să nu fie, totuși, identic cu turc *telv*, „épine, buisson“ (Kieffer-Bianchi, I, 326)?

Tiutiuc, '1. bucată de lemn scurtă și groasă: „pune un tiutiuc sub roata căruței, să nu fugă la vale“; 2. nume de familie' (Boceanu, *Glosar de cuvinte din jud. Mehedinți*, p. 105), **tutuc**, „trunchiul de lemn pe care se sparg lemnele de foc“ (*Noua Rev. Română*, XII, [1913], 285), e turc. *tutuc*, „obstacle, ce quer retient“ (Kieffer-Bianchi, II, 199), *toutouq*, „voile, rideau, paralysie“ (Barbier, I, 302, 305). — De adăugit la sinonimele: *oprițoare*, *piedica*, *carastolă* din Pamfile, *Industria casnică la Români*, p. 139¹⁾.

V. Bogrea.

1) Pentru dubletul *tiutiuc-tutuc*, cf. *titiun-tutun*, *tiuleiu-tuleiu* (turc *tülë*, „plume d'oiseau“, din Zenker, 326 ?).